

ПРИНЦИПИ ДІАГНОСТИКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан розвитку господарюючих систем зумовлює високі вимоги до оцінки ефективності їх функціонування та розвитку. Об'єктивне уявлення про ситуацію та, відповідно, раціональні управлінські рішення можливо реалізувати за допомогою діагностики фінансово-майнового стану, результатів виробничо-господарської діяльності та вартості підприємства в цілому. Процес діагностики не є одноразовою дією, а передбачає систематичну діяльність, ефективність якої значною мірою залежить від попередньо проведених дидактичних та індуктивних прийомів дослідження (аналізу та синтезу).

Діагностика вартості підприємства повинна ґрунтуватись на певних принципах. Укладачі Великого тлумачного словника сучасної української мови визначають сутність поняття «принцип» наступним чином. *Принцип*, по-перше, це основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т.ін; по-друге – основний закон якої-небудь точної системи, по-третє – особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось.

Відзначимо, що питання принципів діагностики підприємства піднімалось значною кількістю науковців, що займалися питаннями діагностики, зокрема О.Є. Кузьмінім, О.Г. Мельником, Г.О. Швиданенко, А.І. Дмитренко, О.І. Олексюк, О.О. Гетьманом, В.М. Шаповал та ін. Є певна сукупність принципів, що зустрічаються в усіх без винятку дослідженнях вчених, але, в свою чергу, є принципи, що вирізняються лише окремими науковцями. Метою нашого дослідження – є узагальнення оптимальних принципів проведення діагностики вартості підприємства.

Принципи діагностики вартості підприємства будемо тлумачити як основні концептуальні положення про обов'язкові характеристики, правила провадження, властивості й призначення діагностики, дотримання та виконання яких забезпечить якісну та ефективну діагностику, достовірні управлінські рішення у майбутньому. На рис. 1 узагальнимо наші дослідження щодо систематизації принципів діагностики вартості підприємства та, відповідно далі надамо характеристику окремим принципів за наступними групами: загальнонаукові, часового простору, відповідно до об'єктів діагностики, пов'язані з інформаційною базою діагностики, результатні, орієнтовані на споживача.

Відповідно до принципу *науковості*, при проведенні діагностики слід керуватися науково обґрунтованими методами і процедурами. Рівень науковості методики досягається розвитком методології діагностики вартості підприємства та застосування її сучасних організаційних систем, новітніх досягнень в теорії та методиці економічних досліджень. *Комплексність* передбачає всебічне вивчення економічного явища або процесу з метою об'єктивної його оцінки, а також характеризує всебічне дослідження причинних взаємозалежностей, комплексну оцінку вхідних параметрів функціонально-структурної будови, їх зміну та розвиток на досліджуваному об'єкті у просторі і часі, за кількісними і якісними ознаками та вихідні(результативні) параметри цього процесу. Принцип *системності* означає врахування усіх елементів, компонентів, чинників, взаємозв'язків і взаємодії між ними з метою формування комплексного уявлення про об'єкт діагностики й охоплення всіх істотних складових. Для забезпечення порівнянності, ідентичності інтерпретації, діагностична база повинна будуватися з дотриманням принципу *уніфікованості*, тобто бути універсальною для усіх суб'єктів діагностики, що дасть можливість запобігти маніпулюванню, довільному трактуванню та викривленню результатів діагностики.

Принцип *інтегрування* передбачає поєднання різнотипних та різнорівневих даних з метою формування комплексної інформаційної картини за результатами діагностики обраних об'єктів на засадах синтезу та перетворення інформації, що дає змогу забезпечити узгодженість за різними сферами, рівнями, видами діяльності. *Цілеспрямованість* визначає, що будь-яка діагностика спрямована на досягнення певних цілей (комплексних, часткових, елементних).

Конкретність полягає у чіткості формулювання та дотримання вимог щодо всіх складових діагностики, точності й кількісному визначенні діагностичних параметрів і критеріїв.

Рис. 1. Систематизація принципів діагностики вартості підприємства

Принцип *об'єктивності* реалізується шляхом того, що діагностика повинна складатися лише на точній, реальній інформації, аргументованих методиках, методах, здійснюватись фаховими суб'єктами з використанням відповідного ресурсного забезпечення (технічного, програмного, інформаційного). *Оптимальність* означає, що комплекс діагностичних процедур, рішень, елементів повинен бути найкращим для досягнення визначених цілей та виконання функцій діагностики. У зв'язку з мінливістю середовища функціонування, потрібно забезпечувати гнучкість і адаптивність елементів системи діагностики без змін її складу та структури. В даному аспекті проявляється принцип *гнучкості*. *Адекватність* передбачає цілковиту відповідність параметрів полікритеріальної діагностичної системи цілям суб'єктів діагностики. *Пізнавальність* проявляється через необхідність виконання основного призначення діагностики — ідентифікації, оцінювання, дослідження існуючого, ретроспективного та перспективного стану діагностованого об'єкта з метою формування цілісної інформаційної картини, яка надалі є базою для прийняття управлінських рішень. Відзначимо, що через дотримання принципу *логічності* усі діагностичні процедури повинні реалізовуватись у певній логічній послідовності з урахуванням взаємозалежності й етапності.

Проведення діагностики вартості підприємства має здійснюватись на підставі часової погодженості в декількох розрізах: репрезентативний період діагностики; систематичність і періодичність здійснення діагностики; своєчасність та оперативність здійснення діагностики; динамічність і старіння параметрів об'єктів діагностики та ін. При проведенні діагностики вартості необхідно постійно враховувати динамічність господарської діяльності, зміни ринкового середовища, тобто має бути дотриманий принцип

своєчасності. Діагностику слід проводити *регулярно* через заздалегідь визначені періоди часу на базі високої організації та планування аналітичної роботи, а не від випадку до випадку. Крім того, даний процес має виконуватись швидко і *оперативно* прийматись відповідні управлінські рішення по результатам діагностики. Принцип *динамічності* проявляється в наступному: вартість підприємства еволюційно, цілеспрямовано чи іманентно змінюється під впливом середовища і функціонування, що зумовлює зміну параметрів її складових елементів.

Діагностика вартості підприємства безпосередньо залежить від обраних об'єктів діагностики, їх масштабності, складу, динамічності. Діагностику доцільно проводити з врахуванням *декомпозиційності*, тобто з врахуванням можливостей порівневого роздрібнення об'єкта діагностики з метою деталізованого оцінювання його параметрів та характеристик. Принцип *повноти* полягає у необхідності під час здійснення діагностики обраних об'єктів охоплювати максимально доступний масив інформаційних даних, характеристик, властивостей, елементів, що унеможливають ігнорування вагомій інформації.

Принцип *достовірності інформаційної бази* визначає необхідність використання під час здійснення діагностики доступної, повної, адекватної, об'єктивної, точної інформаційної бази, що дасть змогу отримати якісні результати діагностики. Крім того, діагностика вартості має здійснюватись на засадах системи бізнес-індикаторів, обсяг яких доцільно мінімізувати з уведенням лише найрепрезентативніших і вилученням надмірно деталізованих. Принцип *обгрунтованості критеріальної бази* передбачає формування уніфікованої, продуманої, обгрунтованої критеріальної бази, яка слугуватиме еталоном оптимальності параметрів вартості.

Точність характеризує те, що діагностика повинна відтворювати реальні економічні процеси на підприємстві. В свою чергу, *визначеність*, передбачає, що при побудові системи діагностики необхідно виділити фактори, що піддаються кількісній оцінці і тенденція зміни яких відома. Принцип *порівняності* означає, що дані і результати діагностики повинні бути легко порівнювані між собою, а при регулярному проведенні аналітичних процедур повинна дотримуватись прийнятність результатів. *Економічна доцільність* вимагає, що використовуючи систему діагностики, варто порівнювати ефекти і наслідки від їх використання та витрати на підтримку її функціонування, причому, наприклад, у межах елементної діагностики немає змісту використовувати потужні комплексні діагностичні системи.

Принцип *прозорості для користувачів* вимагає надання персоналу, що реалізує методику діагностики, можливості спостерігати за основними процесами функціонування підприємства через систему спеціальних показників. Принцип *ефективності* передбачає, що витрати на проведення діагностики повинні бути суттєво менші того економічного ефекту, що буде одержаний в результаті її проведення. *Обмежена відкритість результатів* полягає у тому, що здебільшого результати діагностики є конфіденційними і не підлягають вільному відкритому розповсюдженню, хоча певні діагностичні системи ідентифікаційного спрямування націлені саме на оприлюднення інформації про окремі об'єкти діагностики.

Принцип *завершеності* проявляється в тому, що діагностика вартості підприємства повинна завершитись конкретними висновками зі встановленням діагнозу ситуації, тобто лише оцінювання певних параметрів, їхнє відстежування без кінцевих узагальнень у діагностиці недопустиме. *Дієвість* характеризує основне призначення діагностики, що полягає в розробленні на її засадах управлінських рішень для використання шансів та можливостей об'єкта дослідження або ж усунення недоліків, проблем, «вузьких місць».

Наведене групування принципів діагностики вартості підприємства – є спробою узагальнення досвіду в даному напрямі. Подальші дослідження автора будуть спрямовані на вивчення практичного аспекту застосування принципів провадження діагностики вартості підприємства на прикладі підприємств агропромислового комплексу України.